

TÉLI ÜNNEPEKHEZ KAPCSOLÓDÓ SZOKÁSOK A MÁRAMAROS MEGYEI TELEPÜLÉSEN ÉLŐ CIPSZER ÉS MAGYAR KÖZÖSSÉGEK KÖRÉBEN

Heródes-játék, kéményseprők naptára Felsővisón

Heródes-játék, újévi falinaptár ünneplőbe öltözött kéményseprőktől, farsangi tollfosztás – íme néhány szokás, ami a téli ünnepekhez kapcsolódott a Máramaros megyei Felsővisón. A településen élő kisszámú magyar és cipszer közösség feledésbe merült és máig élő hagyományairól Horzsa Zsófia, a településen működő Reményik-ház vezetője mesélt a Krónikának.

» DEÁK SZIDÓNIA

Régi óévbúcsúztató és újévköszöntő hagyományokat őriznek a mai napig a Máramaros megyei Felsővisón. A Máramarosi-havasok lábánál található hegyvidéki településen a többségi románok mellett magyar közösség is él, valamint az Osztrák–Magyar Monarchia idején itt letelepült németek és a Szepességéből származó szászok, azaz cipszerek leszármazottai is ragaszkodnak őseik szokásaihoz. A településen élőknek a téli ünnepekhez kapcsolódó hagyományairól, a régmúlt idők karácsonyairól, az óévi-újévi ünnepségről, vízkeresztről Horzsa Zsófia, a településen magyar kulturális központként működő Reményik Sándor-ház vezetője mesélt a Krónikának. A nyolcvannyolc éves felsővisói asszony – akinek felmenői között Ausztriából ide telepedett németek is vannak – elmondta, a településen élők életében fontosak voltak a téli ünnepek, ugyanis az erdőkitermeléssel, fausztatással foglalkozó közösségek a hideg idő beálltával visszahúzódtak a falvakba, és decembertől a tavasz kezdetéig a vallási ünnepek kivételével sok családi és közösségi eseményt tartottak. Az 1700-as évek végén, 1800-as évek elején idetelepedett cipszer közösség is fakitermeléssel, tutajozással, ácsmunkával és zindelykészítéssel foglalkozott, innen mentek a „világba”, egészen Nagyszebenig. Itt működtetett fűrészgyárat Pap Simon is, a faszállításhoz az 1934-ben létesült, ma turisztikai látványossággá ismert, románul „mocănițană” nevezett erdei kisvasutat használták – mesélte Horzsa Zsófia. Hozzátette, a cipszerek a városban, a Visó folyó túloldalán telepedtek le, a negyed ma is Zipsereinek nevezik. Itt található házukon kívül szinte minden családnak volt kalibája a hegyekben is, a településre csak télvíz idején húzódtak le. A római katolikus vallású, német nyelvű közösség a 20. század közepére elmagyarosodott, majd ezt követően Németországba vándoroltak ki, akik pedig itt maradtak, nagyrészt elrománosodtak.

FORRÁS: ZIPSER FORUM - VISEU DE SUS

A karácsonyi éjféli misén idén is bemutatták a Heródes-játékokat a felsővisói római katolikus templomban

Heródes-játékkal emlékeznek ma is Jézus születésére

Ünnepi hagyományait nagyban meghatározták az egyházi előírások, ezenkívül az Osztrák–Magyar Monarchiából érkezett németektől is vettek át szokásokat. A karácsony esti szertartásnak mai napig része a napkeleti bölcsek és Heródes találkozását megjelenítő Heródes-játékok, a többszereplős, középkorból származó misztériumjátékot idén is előadták az éjféli misén a Szent Annáról és Szent Joákimról elnevezett római katolikus

templomban – mesélte az idős felsővisói asszony. Felidézte, hajdanán a fiatalok már november 1-jén, halottak napján elkezdték a készülődést a Heródes-játékokra, a temetőben gyülekeztek, osztották ki a szerepeket, a próbákat követően karácsony este házról házra jártak a színdarabbal – volt olyan utca is, hogy két csoport járt az úgynevezett „kis- és nagybetlehemessel”. Ezenkívül kántálni is mentek a fiatalok, ez a szokás mai napig él még, nemcsak a cipszer, hanem más nemzetiségű közösségek körében is.

Mézes pálinka, rántott gríz és főtt kolbász

Horzsa Zsófia elmondta, Jézus születésének ünnepét követően már szilveszterre készülődnek a felsővisói cipszerek. Óév napján rendszerint elmennek „hálaadásra”, azaz a hatórai misére, ami régebb német és magyar nyelven zajlott, az utóbbi időben románul is elmondják az ígértetést. A mise után otthon folytatódott az ünneplés, ilyenkor az asztalra kocsonya kerül, és főtt kolbász tormával. Szintén a menü részét képezi a karácsonyról megmaradt, kosarakban tartott aprósütemény, a desszertnek való rántott gríz, valamint a karamellizált cukorból készült mézes pálinka, de a házi bor és friss kúti víz is. Az ünnepi vacsora után virrasztva várták az új esztendő, amit az éjféli harangok kongása is jelzett. Január 1-jén kora reggel a rokonságból a legények, férfiak elindultak újévet köszönteni – ilyenkor fontos volt, hogy férfival találkozzon mindenki legelőször, ugyanis a női látogatók balszerencsét hoztak egész évre. Zsóka néni elmondta, az 1940-es években még divatban volt a szokás, hogy a városban élő kéményseprők ünnepi ruhába öltözve köszöntötték az embereket, újév napján azoknál a házaknál, ahol dolgoztak, az ajtóhoz támasztották a kéménytakarításhoz használt kotró, így kívánva sok szerencsét, illetve egy falinaptárt is ajándékoztak a ház népének.

Már csak néhányan emlékeznek a régmúlt időkre

A téli ünnepek vízkereszttel folytatódtak. Felsővisón nem jártak házat szentelni, hanem a templomból üvegben hoztak szentelt vizet, ami áldást hozott a házra. „A görögkatolikus közösség körében

szokás volt, hogy a pap vízkeresztkor a csikorgó hidegben kiment a hívekkel a Visó folyóhoz, majd megszentelték a vizet, és egyéb szertartásokra is sor került” – mondta. Vízkereszt után a farsangot is megülték a felsővisóiak. Hamvazószerdáig nagy mulatságokat szerveztek, fánkot sütöttek, bálakat szerveztek, de a farsangolás mellett tollfosztást is, ugyanis sokan tartottak libát a városban, a toll nélkülözhetetlen volt a lányok kelenyészládájába való hozományok elkészítéséhez. Hozsár Zsófia elmondta, ezeknek a farsangi szokásoknak mára nyoma sem maradt, a magyar közösség létszáma

» A régi farsangi szokásoknak mára nyoma sem maradt, a magyar közösség létszáma elenyésző, a cipszerek is elmentek, vagy vegyes házasságok révén beolvadtak a többségi társadalomba, csupán néhány idős ember emlékszik vissza a régmúlt időkre.

elenyésző, a cipszerek is elmentek, vagy vegyes házasságok révén beolvadtak a többségi társadalomba, csupán néhány idős ember emlékszik vissza a régmúlt időkre. A magyar közösség szokásainak és hagyományainak ápolásáért jött létre a 2000-es évek elején a Reményik Sándor Közművelődési Egyesület, amelynek székhelye egy kétszázötven éves faház, amit a helyiek „csokoládéháznak” is neveznek – itt működtetnek kulturális programokat évente többször. A cipszer közösség számára a Zipszer Forum nevű egyesület szervez kulturális eseményeket, fesztiválokat és működtet német nyelvű újságot is. A gyerekek számára is szerveznek hagyományőrző és -ismertető programokat Felsővisón, amire a Németországban élő cipszerek és azok leszármazottai is hazalátogatnak. A Máramarosszigettől 65 kilométerre található Felsővisón a 2011-es népszámlálás adatai szerint 12687 lakosa volt, ebből 91 százalék vallotta magát románnak, 4,4 százalék németnek, és 2,8 százalék magyarnak, 0,4 százalék pedig romának. A lakosság 85,5 százaléka ortodox, 9,7 százaléka római katolikus, 0,3 százaléka pedig református volt 2011-ben.

A cipszerek az erdőkitermeléshez az 1934-ben létesült, ma turisztikai látványossággá ismert, románul „mocănițană” nevezett erdei kisvasutat használták

FOTÓ: KISS JUDIT